

генералъ *Трошке* казва, че ако за спътниците на такова слънце, като Фридриха — *Гибертъ*, *Гишаръ*, *Темпелхофъ* и други военни писатели въ негово време се спомънува само твърдѣ малко, то такива специалисти, като *Грибовалъ* въ артиллерията и *Монталамберъ* въ инженерното искусство, безспорно трѣбва да бѣдѣтъ турени въ рѣда на първостепеннитѣ.

Най послѣ генералъ *Трошке* казва, че въ Германия, слѣдъ смъртта на Фридриха, противъ системата му се съставила опозиция, която добила особенна сила и влияние чрѣзъ краснорѣчивото перо на даровития *Беренхорстъ*. Той и школата му особенно се борили противъ онова влияние, което убивало свободно-духовния животъ и което щело било да бѣде съединено съ извънмѣрно подражание на системата на Фридриха. Тѣ прѣдпазвали отъ да се търси спасение изключително въ *формитъ*, на които Пруссия дължала побѣдитѣ на Фридриха, но които противъ други противници можали да се окажатъ недостатъчни. Сжщитѣ тѣзи писатели сжщественно способствували за оцѣнката на новитѣ проявивши се сили, които въ нови *форми* противузастанали на нѣд напръннитѣ устарѣли. — Страната на тѣзи школа държалъ и *Шарнхорстъ*, който въ края на XVIII и въ началото на XIX столѣтие ималъ такова могъщо влияние върху възражданieto на новия умственъ воененъ животъ въ Пруссия.

Тѣзи вѣрни мисли и сжждения на генерала *Трошке* могатъ да служатъ за основа и да дадѣтъ истинска мѣрка за вѣрна оцѣнка на характера и духа на военната литература въобще и на военно-историческата въ частностъ — въ този периодъ на време. Почти по всички отдѣли, показани по горѣ, на чело стои *Фридрихъ Великий* и съчиненията му, исторически, политически и военни, отъ всички родове. Всички останали слѣдъ това писатели и съчинения, отъ най голѣмитѣ до най малкитѣ, се групиратъ около Фридриха-писателя и съчиненията му, просто, както около слънцето — спътниците му, като заематъ отъ него и свѣтлината, и блѣсъка си, въ голѣма или малка степенъ, и като обладаватъ твърдѣ различни, голѣми или малки достоинства. На първо мѣсто между тѣхъ трѣбва да се турятъ: отъ прусскитѣ писатели — *Темпелхофъ*, *Домъ*, *Херибертъ*, *Беренхорстъ*, *Шарнхорстъ*, *Бюловъ*, *Лоссау*, *Клаузевицъ*, *Фарнхагенъ*, *фонъ-Ензе*, *Каницъ*, *Прейсъ*, *Куценъ*, отъ австрийскитѣ и германскитѣ — принцъ *де-Линъ*, *Шелсъ*, *Феишъ*, *Мейнертъ*, отъ английскитѣ — *Ллойдъ*, отъ французскитѣ — *Волтеръ*, *Гибертъ*, *Гришоаръ*, *Мовилмонъ*, *саксонския графъ*, *Мирабо* и особенно *баронъ Жомини* и *Наполеонъ I*, и въобще нѣмскитѣ и другитѣ писатели отъ